
onderzoeker kan helpen ordening aan te brengen in de associaties met andere woorden en woordherinneringen. Voor de verificatie van de resultaten doet de onderzoeker een beroep op de methodologie van andere wetenschappen bijvoorbeeld die van de psychologie en de statistiek.

Met deze technische verhandeling bleek Westendorp Boerma reeds ver af te staan van oorspronkelijke significati als Frederik van Eeden en Jacob Israël de Haan; zij wensten, omstreeks 1900, een zuiver taal-c.q. woordgebruik te bevorderen uit sociaal – ethische motieven, omdat zij van de opheffing van misverstanden, die het gevolg zijn van onzuiver taalgebruik, een verbetering van de onderlinge, ook internationale verstandhouding verwachtten. Westendorp Boerma was meer de wetenschappelijke significus, die echter wel trachtte zijn kennis op signifiisch gebied op praktisch – ethisch en praktisch – theologisch gebied toe te passen. Dat blijkt niet alleen uit zijn boeken, maar ook uit de paar preken, die van hem zijn bewaard.

Slotopmerkingen

Westendorp Boerma is een voorbeeld van het slag van predikanten, waarvan we over het algemeen nog weinig weten. Het zijn de zgn. predikanten van ‘het tweede plan’. Decennialang in een zelfde gemeente staande, paarden zij zorgvuldigheid in prediking, pastoraat en catechese aan een grote maatschappelijke inzet en de resultaten van hun betrokkenheid en inspanningen bleven vaak nog jarenlang merkbaar. In dit geval is er daarnaast nog sprake van een extra dimensie. Zijn studiezijn leidde in 1910 tot een proefschrift en vanaf die tijd nam zijn wetenschappelijke productie alleen maar toe. Artikelen en boeken – in de lijn van de Bussy – bleven niet onopgemerkt en werden in gezaghebbende doopsgezinde kringen zo waardevol geacht, dat hij in 1935 tot lector in de christelijke zedeleer aan het Doopsgezind Seminarium werd benoemd. De in 1933 benoemde W. Leendertz⁵⁹ was daar zijn collega proximus met de leeropdracht ‘christelijke geloofsleer’. De laatstgenoemde – orthodox, maar overigens niet-dogmatisch – zou hem in 1945 als hoogleraar in de christelijke geloofs- en zedenleer opvolgen; diens werkzaamheden aan de Universiteit van Amsterdam begonnen een jaar later. Daarmee werd de richting van De Bussy en Westendorp Boerma verlaten. Hun invloed zou daarna gestaag afnemen en, voor zover valt te zien, in Nederland alleen nog doorwerken in leerlingen als de reeds genoemde Smelik en Mönnich: zij werden eveneens voorstanders van een empiristische ethiek. Opmerkenswaard is, dat de opvattingen van De Bussy en Westendorp Boerma ook in Zuid Afrika bekend werden. Aan de Universiteit van

59. zie *BL.* v, 33 vlg.